

Січень 2020 року, Василівка

– Це ж треба? Дитина приїхала на канікули і захворіла? – бідкалася бабуся Ксеня.

– Ми його скоро поставимо на ноги? – підбадьорливо підморгував дідю Олекса.

– А якщо це та зараза з Китаю? – бабуся ледь не заламувала руки.

Іванко приїхав до Василівки на Різдвяні свята і добре нагонився з братами-близнюками. Хлопець нахапався морозяного повітря, спускаючись на санчатах із гори. Впрів і, звісно, трохи застудився. А бабуся переполошилася, ніби «дитина» і справді підхопила ту новітню китайську вірусну інфекцію. Звісно, лежати в час канікул із температурою, закладеним носом і захриплим горлом – радості не приносило. Але й переполох робити не пасувало. Батькам вдалося вирватися в коротку відпустку, і вони поїхали в Карпати. Іванко категорично відмовився від тих розваг, він дуже скучив за дідом і бабцею. Тепер вони бачилися хіба на канікулах, бо Іванко навчався у львівській центровій школі. Чи не символічно, що в тій школі містився єзуїтський колегіум? Вчитися в стінах, які пам'ятали ще гетьмана Хмеля – це стимулювало його до наполегливої праці.

Іванко постановив собі пізнавати щораз більше інформації, щоб дідо Олекса не сприймав його за малого невігласа, якому не зрозуміти тих чи інших подій.

Батькові Іванка після протезування запропонували викладати й інструктувати молодих курсантів Сухопутної академії, і він погодився на цю роботу. Служба у військовій частині Запоріжжя загострила процес «приживання», і Романові довелося робити ще одну операцію в Польщі. Після повернення та реабілітації йому вартувало якийсь час займатися більш «мирною» діяльністю. Оленці знайшлася вакансія у військовому госпіталі, і вона стала до роботи. Звісно, Іванка теж забрали до Львова. Хлопець сумував за Василівкою, йому бракувало волі і духу Великого Лугу. Кожні канікули він проводив із дідом і бабцею. Часом і батьки приїжджали в гості. Значна частина Великого Лугу покоїлася на дні Каховського моря – щось підказувало, що одного дня вода відступить і козацька земля оживе з новою силою.

– Утопія! – хитав головою дідо.

– Чому? От згадай Великий Потоп! Все людство згинуло, а Ной вижив і врятував життя тварин і родину на Ковчегу. Звісно, він довіряв Богові, але залишитися у відкритому бурхливому океані, який забрав грішний світ... Чи не було це викликом вірі? Чи не мав той Ной чи його рідні страху, що й вони

загинуть? Чи щиро вони вірили, що ті води зійдуть і вони побачать оновлену землю?

– Погоджуюся, що в таких випробуваннях люди й справді мали страх вже не ступити на тверду землю, але Ной залишався вірним Богові. Великий Луг знищили вороги нашої землі, щоб убити козацький дух, і вони обіцянок миру не давали. Брехня комуністичних лідерів рівна сатанинській облуді, яка звела й допотопний світ.

– ОТ! – переможно вигукнув Іванко, – Якщо ми залишимося вірними Богові, відновиться і прадідівська слава!

– Вірними – так, а Великий Луг – не за мого життя, – уперто твердив дідо.

– Невіруючий Олекса! – піджартовував онук, і дідо навмисне хмурих брови, хоч сам усміхався у вус.

Іванко тішив його жагою до знань і життя. Його манили незвідані простори. Навіть війна, яка затяжною раною кривавила на сході країни, не знеохочувала текти по течії одного дня.

– Дідусююю! – канючив Іванко. – Я вже майже одужав! Не терплю так безцільно спалювати час.

– Можемо використати його з користю.

– Тоді просвіти, чому переполох такий з тою китайською хворобою? З мухи слона роблять, людей лякають. – Іванко нудився від неробства. – Подума-

єш, бактерія чи вірус. Мікроскопічне створіння навело жах на весь світ! І це – сучасний світ XXI століття?!

Олекса не хотів залякувати онука, але розумів, що й легковажити не варто.

– Сьогодні таке прогресивне людство, на жаль, теж потерпає від епідемій. До прикладу, жовта лихоманка чи лихоманка Ебола, або якийсь маленький кліщ, який може спричинити енцефаліт.

– Я не заперечую небезпеку інфекційних захворювань, але вони мають локальний характер, а не косять смертельні жнива, – Іванко глибокодумно зробив паузу, – як робила чума по всьому світу.

Олекса розумів, що перед ним вже не малий допитливий Івась, а впертий підліток. У нього є запитання, які потребують вичерпних відповідей, підтверджених фактами, бо й сам «деякі розуми поїв». Іванко відмінно вчився і багато читав-досліджував самостійно, відвідував гуртки-секції, які живили його жадний знань розум. Дідо почував ще буйну посивілу чуприну і поринув думками в таке миле серцю минуле Василівки. У ньому було все зрозуміле для Олекси, давно акуратно пофасоване по файликах літопису людства і Василівки зокрема. От сьогодні дійсно не обіцяло розуміння чи спокійного сприйняття. У повітрі витала тривога і перші вістки того неспокою прилітали з далекого Китаю. Урешті, не вперше за історію людства. Іванко дуже

любив оту дідову замріяність, якою розпочиналася цікава розповідь. А це означало, що ще один нудний вечір у ліжку матиме хоч якусь користь.

– Розповім тобі дещо про темника Мамая, – Олекса відчув потребу саме сьогодні посвятити онука в деякі родинні перекази. – Ти вчив історію України і в тому періоді часу орієнтуєшся.

– Дідусю, – Іванкові не хотілося розчаровувати діда. – Звісно, теперішня шкільна програма відрізняється від радянщини, яку вчив ти. Вона дещо «українізувалася», але все одно дуже заангажована. Коли при владі політики, далекі від української ідеї, не варто сподіватися, що міністерство освіти просуватиме історичну правду в шкільні підручники. Навіть попри який рік війни і тероризм імперії нас вчать толерантності до «братнього» народу... Це гидко!

– Думав, що у львівській школі більше дотримуватимуться правдивої подачі подій, – скрушно похитав головою. – Те, що обмежувала загальноосвітня програма, я доповнював самостійно. Не дивно, що гурток відвідувало чимало моїх учнів, залюблених у минуле рідного краю.

– У нас теж є гуртки, дідусю, але, на жаль, програма для всіх одна. Саме за нею формуються тестові питання для незалежного оцінювання у закладах вищої освіти.

– А от у ЗНО можуть бути питання і про Мамая, до твого відома, – Олекса допомагав своїм гуртківцям готуватися до іспиту, хоч самі тести не завжди схвалював. – Та і питання ті далеко не відображають знання з історії.

– Добре, що маю мудрих дідусів, які не дадуть втопитися в «болоті невігластва», – пожартував Іванко.

– Ото правду кажеш, – розсміявся Олекса і почав свою довгу історію.

Іванко заплющив очі, уявляючи, що бачить усе наживо...

ПОЧАТОК ВЕЛИКОЇ ЗАМ'ЯТНІ

Беклярбек Мамай насилу розплющив свої рисячі очі і протер їх, мружачись від перших променів сонця, які нестримною силою увірвалися в його покої. Ще відчував втому, але ейфорія, що наростала, наповнювала душу, проганяючи залишки сну. Він це зробив! Звісно, хан Абдаллах вважає, що це його перемога. Хай так вважає! Але без темника Мамаю йому б це не вдалося. Хай буде ханом Золотої Орди, однак керуватиме і далі Мамай. І найкращі покої в палаці належать саме йому! Мав чим пишатися – це не перший хан, а як доведеться, й не останній, якого він посадить на трон імперії. Саме йому випала нелегка ноша – втримати владу і не дати розпастися могутній імперії, яка вже тріщала по швах. Що з тих чистокровних спадкоємців хана Бату, які, як пси, дерлися за владу, а гідних було мало? Чи не він – найгідніший, хоча й не Чингізид? Врешті нащадок роду Киятів, син правителя Солхата не менш гідний врятувати імперію, яка тонула у чварах недолугих спадкоємців. Земля половецьких ханів, яка його породила, величний Крим і вільний степ Причорномор'я наповнювали його нездоланим духом

волі і життєвої сили. Дика вольниця – у його жилах текла ногайська кров «вовків». Недарма і його величали Ногаєм-вовком. Пишався тим прізвиськом, бо знав, що воно викликає не лише страх і повагу, а й заздрість і люту ненависть. Але Мамай зневажав заздрісників, – підлих шакалів – які скалили гнилі ікла, та вкусити не мали сили.

Славне походження відкривало перспективи піднятися по сходинках влади: сановником при дворі хана Джанібека і темником – при Бердібеку. Останній гідно оцінив здібності вродливого кримчака і не лише призначив беклярбеком, а й відкрив йому батьківські обійми. Кохання до царівни Тулунбек виявилось не лише взаємним, а й увінчалось шлюбом. Зять хана – ще не хан, але розум, хитрість при маріонеткових ханах підняли його на найвищий щабель влади. Врешті, намагаючись врятувати уламки імперії, саме він її і розвалив, відкривши шлях й іншим великим улусам до самостійного правління.

– «Золотою добою» процвітання Орди стало правління хана Узбека. Захопити трон у 1312 році йому допомогли ісламісти з Хорезмського улусу Золотої Орди. Хоч як дивно, хан проголосив іслам державною релігією – обов'язковою і єдиною на всій території Золотої Орди з Василівкою включно!

– Але ти розповідав про віротерпимість в імперії, – вигукнув Іванко і раптом ляснув себе по чолі – аж дідо здригнувся від несподіванки.

– Ти чого?!

– ЕВРИКА! Тепер все зрозуміло. Дивні ті викрутаси історії.

– Нічого не розумію! – Олекса втрачав терпець.

Той малий таки всі «розуми поїв» і мав діда за невігласа, який не вміє читати знаків часу.

– Саме 1312 року в християнській Франції прирекли на загибель орден тамплієрів, який до останнього боронив Святу Землю від експансії мусульманського світу арабів...

– Ти вбачаєш у тому якесь знамення, – із сумнівом поцікавився Олекса.

– Так! І це не вперше в історії людства. Коли християнський світ сходить на манівці, мусульмани починають всій джихад! І зараз ми входимо в початок нового зіткнення двох світів. Чи не росія це – спадкоємиця одного з улусів Орди?

– Саме так! – протяжно проказав Олекса. Йому здавалося, що дискутує з колегою, а не розповідає історію малолітньому онукові.

Іванко не переставав його дивувати. Той зеленкуватий блиск в очах хлопчика щоразу нагадував «характерницький» слід пращурів...